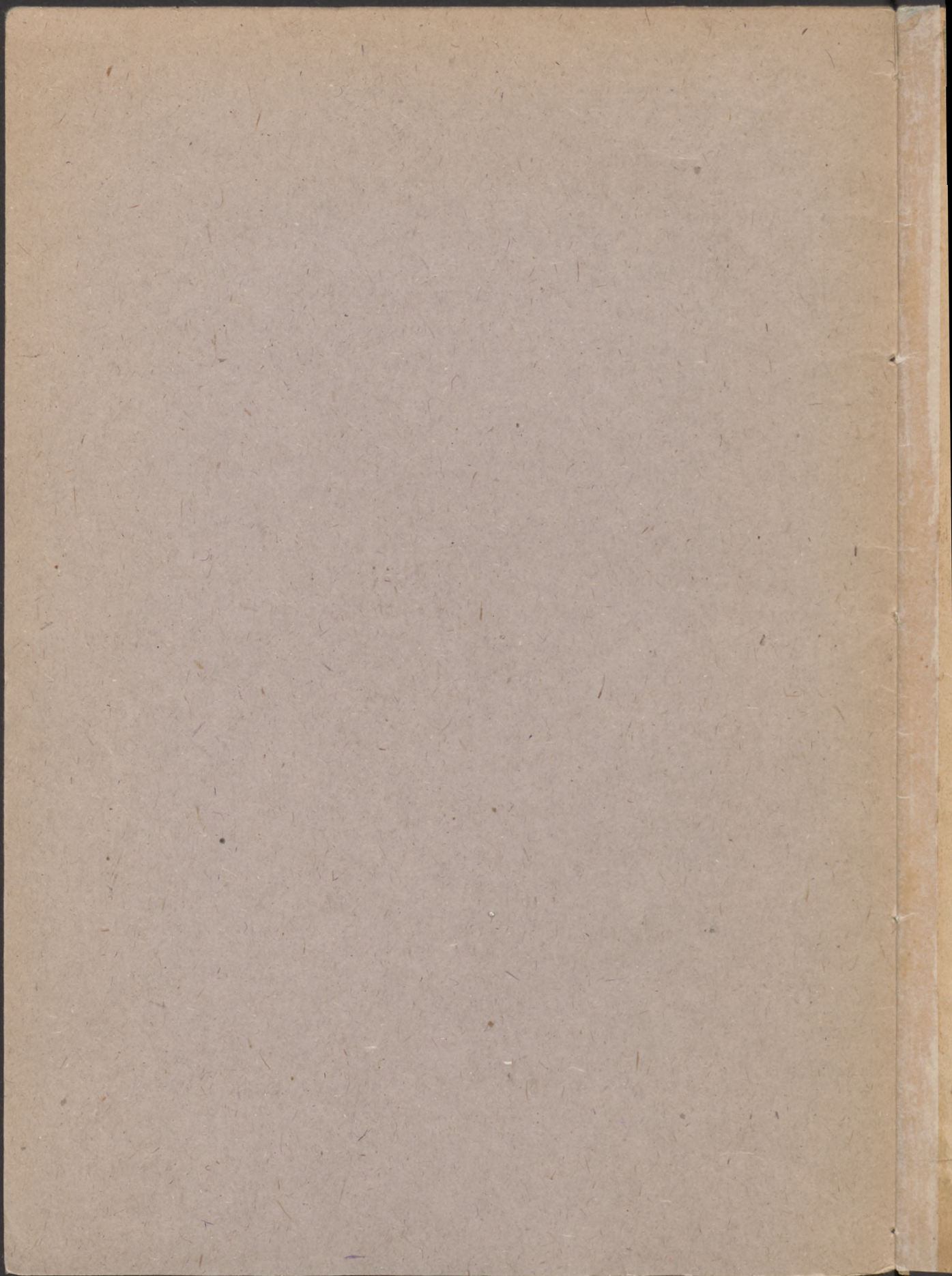

128.822

128822

696

A KÉTEZERÉVES HORATIUS

ÍRTA
KUCSERA REZSŐ

(Különlenyomat
a Budapesti Veres Pálné leánygimnáziumának
1934—35. évi értesítőjéből.)

128822
KIRÁLYI MAGYAR EGYETEMI NYOMDA
BUDAPEST

BUDAPEST, 1935.

KIRÁLYI MAGYAR EGYETEMI NYOMDA VIII, MÚZEUM-KÖRÚT 6. SZÁM

144

128822

ORSZ. SZÉCHÉNYI-KÖNYVTÁR
Növedéknapló
1935. évi 10. 194. sz.

A kétezereves Horatius.

Írta: KUCSERA REZSŐ.

Tivoliban Ippolito d'Este bíboros, Hunyadi Mátyás nejének, Beatrixnak unokaöccse, előbb esztergomi érsek, majd egri püspök, közel négyszáz éve építtetett egy márványpalotát és a hozzátartozó óriási csodakertnek közepébe kicsinyített kiadásban odavarázsolt márványfalakkal a régi Róma antik palotáit, templomait, könyvtárait, fürdőit és tavait. A sok viszontagságon keresztülment Villa d'Este 1849-ben Hohenlohe bíboros herceg birtokába került. Ekkor újra felragyogott a gyönyörű villa ősi fénykora s a szellem és művészet fejedelmeinek otthona lett. Itt lakott jó ideig a mi Liszt Ferencünk is, kinek a bíboros herceg külön lakást rendeztetett be s az ősz mester itt játszott utoljára a nagy nyilvánosság előtt 1879 december 30-án az olasz éhínségesek javára.

Kr. e. 33 óta itt, Tivoli ösében, a klasszikus korbeli Tiburban, talán ugyanazon a helyen levő házában s innen nem messze a szabin hegyek közt fekvő birtokán töltötte életének legboldogabb napjait és írta költeményeinek legnagyobb részét a rómaiak nagy költője, Q. Horatius Flaccus, kinek kétezredik születési évfordulóját ünnepli az egész művelt világ, különösen nemzetünk; hiszen költőinknek és műfordítóinknak s nem utolsó sorban iskoláinknak szakadatlan munkája eredményezte azt a megdönthetetlen tényt, hogy Horatius a magyar szellemi élet jelentékeny tényezője lett.

De Horatius hatása sohasem szűnt meg, sőt ma is él. Önként fölmerül tehát a kérdés: mi ennek a titka? Hogy ezt megérthessük, bemutatjuk Horatiust mint embert és mint költőt.

I.

Horatius költeményeiben mindenütt élénk tárul a költőnek vonzó egyénisége.

A délitáliai Venusiában Kr. e. 65 december 8-án született költő maga írja meg, hogy atyja libertinus, felszabadított rabszolga volt. Habár sovány földcsékjéből szegényesen élt, nem akarta őt a venusiai Flavius iskolájába küldeni, pedig oda előkelő centuriók gyermekei jártak: hanem Rómába merte vinni, hogy ott megtaníttassa azokra az ismeretekre, melyekre bármely lovag és senator megtaníttathatja gyermekeit. Aki látta ruháját és kísérő rabszolgáit, azt hitte volna, hogy ily költekezés csak ősi nagy vagyonból telhetik. Ép ésszel nem szégyelhet ily atyát s nem tesz úgy, mint sokan, kik azt mondják, hogy nem tehetnek arról, hogy nincsenek nemes és híres szüleik. Hiszen minden tanítója mellett atyja volt az ő megvesztegethetetlen őre. Ő oltotta szívébe a szemérmet, az erény első

díszét, és ő őrizte meg minden rút tettől; ő szoktatta arra, hogy mások példáin okulva kerülje a bűnt, s ő intette, hogy takarékosan és mértéketlenül éljen, megelégedve azzal, mit ő szerzett volt neki. Míg őrzőre lesz szüksége, tisztán megőrzi életét és jó hírét; mihelyt a korral majd megerősödik teste-lelke, parafa nélkül fog úszni. Ha tehát jelleme, bár nem ment néhány közepes hibától, máskülönben becsületes, s ha kapzsiságot, fösvenységet és léhaságot nem fog neki szemére vetni senki sem, hanem ártatlan és feddhetetlen életet él s barátai szeretik őt: ez mind atyjának érdeme.

Mindenki irigykedett reá, hogy a libertinus fia 23 éves korában Brutus seregének tribunus militum-ja, magasrangú tisztje volt és hogy később C. Cilnius Maecenasnak, Octavianus legmeghittebb emberének, a tudományok és művészetek lelkes pártfogójának barátja és asztaltársa lett. Ámde e kettő egészen más! Hogy egykor egy római legiónak volt a tribunusa, ezt a véletlennek tulajdonítja s ezért reá joggal irigykedhetik bárki is: de nem Maecenas barátságáért, mivel ő óvatos és barátokul csak méltókat fogad, hiszen nem a véletlen vitte Maecenas elé, hanem a jó Vergilius és Varius. Amint elébe jutott, akadozva csak néhány szót mondott — mert az elnémító elfogultság nem engedte többet beszélni —. Maecenas szokása szerint röviden válaszol, mire ő távozik. Kilenc hónap mulva visszahivatja a költőt s barátai közé fogadja. Sokra tartja, hogy neki, aki megkülönbözteti a hitványt és becsületest, tiszta életével és szívével nyerte meg tetszését.

A költő már Rómában is egyszerű életmódot folytatott. Reggel tízig fekszik; majd tetszése szerint ír vagy olvas s aztán megkeni magát olajjal. Ámde mihelyt elfárad s a nap heve fürödni készíti, otthagyja a labdajátékot és a Mars-mezőt. Miután megebédelt, — de csak annyit, amennyi elégséges arra, hogy gyomra egész napon át ne legyen üres, — otthon pihen. Azután egyedül jár-kel, amerre tetszik: megkérdezi a zöldség és liszt árát. Estefelé gyakran fölkeresi a circus csalfa népét és a forumot, majd megáll a jósoknál. Innen hazamegy hagymából, borsból és lepényből álló estebédre: ezt csak három fiú szolgálja fel, egy fehér kőasztalon két pohár van a bormerítővel, egy olesó vegyítő- s egy italáldozati edény a csészével, mind campaniai agyagedény. Aztán aludni megy s nem bántja a gond, hogy másnap korán kell kelnie s a forumra mennie.

Ezek után el lehet képzelni, hogy költőnk mily boldog volt, amikor Maecenas egy kis házat és birtokot ajándékozott neki. Ez volt az ő vágya: egy kis darab föld, ahol a ház mellett kert, bővizű forrás s azonfelül egy kis erdő legyen. Az istenek többet s jobbat adtak neki. Semmi mást nem kér Mercuriustól, csak azt, hogy ez mindig sajátja legyen. — Ettől kezdve Rómában kevés időt tölt s mihelyt teheti, falura megy. Ott a városi élet zajára majd a régiek könyveiben, majd az édes semmittevésben vagy az álom karjai közt talál feledést; ott kövér szalonnától zsíros babfőzeléket találnak föl neki. Ó, azok az isteni, éjbenyúló estebédek! Vendégeinek tetszésére bízza, hogy ki mily pohárból s mennyi bort igyék. Nem mások nyaralóiról vagy házairól folyik a beszélgetés, sem arról, hogy jól vagy rosszul táncol-e Lepos, hanem arról, ami mindennél fontosabb: vajjon az emberek kincs vagy erény által lesznek-e boldogok? vajjon haszon vagy jószág hozza-e létre a barátságot? mi az igazi s legfőbb jó?

Horatius hálából számos költeményt intézett előkelő barátjához. Mikor pedig Maecenas sokat betegeskedik és fél a haláltól, bensőséges szavakkal vigasztalja: ha barátját, lelke felét, korábban ragadja el a halál, ő, a másik fél, csonkán miért maradjon életben? az a nap mindkettőjük halálát fogja okozni, mert megesküdött, hogyha barátja előbb megy el, követni fogja ő is, készen a végső utat megtenni. Jóslata teljesedésbe ment, amikor ugyanis Maecenas Kr. e. 8. szeptemberben meghalt, két hónap mulva, november 27-én követte Horatius. Őt is az Esquilinuson temették el nemeslelkű és bőkezű maecenas mellé.

II.

Horatius 162 költeményt írt és pedig 17 *epodust*, 18 *satirát*, 104 *carmen* és 23 *epistolát*.

Az *epodusok* — a *satirákkal* együtt — Horatiusnak legkorábbi alkotásai. E költemények nevüket később kapták, mert versmértékükben általában egy hosszabb sorra egy rövidebb következik. Maga Horatius *iambusoknak* nevezte a parosi Archilochos mintájára, kit versméntékben és szellemben követett. Bennük a költő egyes személyek ellen támad s azokra szórja haragjának gúnyos nyilait. Az archilochosi gyilkos gúnyt azonban nem találjuk meg valamennyiükben, sőt vannak köztük olyanok is, melyek tartalmilag a *carmenekkel* rokonok (pl. a Maecenashoz írottak). Ezek a költemények, ha költőnk bennük, mint fiatalkori zsenge műveiben, mintaképét nem érte is el, mindamellett érdekesek s magára a költőre és korára egyaránt jellemzők, lírai alakjukkal pedig jó előiskolául szolgáltak a *carmenekhez*.

Horatius *satirái* két könyvben jelentek meg. A *satirát*, mint önálló műfajt, először a rómaiak művelték. Az első kiváló *satiráiról* C. Lucilius volt, az ő nyomait követte Horatius is, ki azután a luciliusi *satirát* több tekintetben tökéletesítette, sőt e műfajt virágzásának legmagasabb fokára emelte. Ezek a költemények nagy emberismeretről tanuskodó életképek: a költő lefesti bennük részint a korabeli társadalmat és irodalmat, részint saját életének egyes mozzanatait. Általában a tréfa és humor hangján nevetve mondja meg az igazat (*ridentem dicere verum*) s e tekintetben őszinte közvetlenséggel magát sem kíméli. Célja az emberek megjavítása, ezért az általános emberi fogyatékosságokat gúnyolja ki. Nem is személyeket támad, hanem ember-típusokat, kikkel vitára kel: innen a párbeszédes forma kedvelése és a *satiráknak* — valamint az *epistoláknak* — *sermones* (csevegések) elnevezése, jelezvén ezzel együtt azt is, hogy a mindennapi társalgás nyelvén beszél. Éppen ezért *satiráinak* kizárólagos versmértékévé a prózához közelálító és a Luciliustól is használt hexameter tette. — Maga a szerző ugyan *satiráit* szerényen gyalogos műsának (*musa pedestris*) nevezi, „az igazi horatiusi szellem kincses ere mégis ezekben a hatalmas, szeszélyes csevegésekben tör ki a leghatalmasabban“, mert ezek „egy fölötté művelt, gazdag olvasottságú, szellemes világfi csevegései, ki zavartalan kedvvel és ki-magasló ítélettel szemléli maga körül az életet“ (Ribbeck).

Horatius *carmen*jeit később *ódáknak* nevezték, mert a régieknél az óda közös neve volt ének- és zenekíséretre szánt mindennemű dalnak, tehát általában a lírai költeményeknek is. Miként Vergilius Ho-

meroshoz, úgy tért vissza Horatius a régi görög líra művelőihöz, első-sorban Alkaios- és Sapphohoz, kiknek versmértékeit legtöbbször (60 költeményben) használja. Mivel mintaképeinek költeményeiből csak egy-két szilánk maradt reánk, kétségtelen, hogy Horatius szabad utánzatai nem egy görög verset őriztek meg számunkra. Joggal mondja őt Wilamowitz Róma leggörögőbb költőjének, mert *görög szellemtől ihletett* költeményeiben fel-feltűnnek a mintaképek gondolatai, hangulatai, képei, hasonlatai, nyelvi fordulatai. Azonban „Itália napja és levegője hívta életre az átültetett hajtásokat, s tápláló nedvüket Horatius ízig-vérig római lelkéből szívják“ (Vézner). — Költőnk 35. életévében, amikor epodusai és satirái révén már nemcsak hírnevet, hanem bizonyos művészi készséget is nyert, vette kezébe a lantot, s írta meg előbb a három első könyvet, majd később barátjainak és Augustusnak kérésére a negyedik könyvet és külön a carmen saeculare c. himnusz, melyet fiúk és leányok kara adott elő a Kr. e. 17-ben rendezett százados ünnepeken (ludi saeculares). Éppen ezért temperamentumban nem éri el a görög mintaképeit: carmenjeinek „az alaphangja nem annyira a fiatalos hev és tüzes fantázia, mint inkább az érettebb férfikor nyugodt, legtöbbnyire derült, vidám elmélkedése“ (Wirth). De lírájának tárgya gazdag és változatos: vallásosság, istenfélelem; hazaszeretet, az ősök erényeinek dicsérete, barátság, szerelem, a társasélet örömei; természetszeretet; életbölcselet; költői hivatásának érzete — a kedves humor enyvelésétől az erkölcsi felháborodás fenségéig a legváltozatosabb hangnemben zenének Horatius lantján. — Költőnk legfőbb érdeme azonban formai tökéletessége: verseinek kitűnő technikája, a tartalomnak megfelelő rithmusa, szerkezetének arányossága, nyelvének szabatosága, ereje, méltósága s a legkülönbözőbb versmértékekre való könnyed hajlékonysága. Mindezek valóban bámulatosak s Horatiusnak nevét örökre beírják a líra történetébe.

Az *epistolák* Horatiusnak időrendben utolsó és több tekintetben legkiválóbb alkotásai. A költői levél némi nyomaival előtte is találkozunk, de a költői levélnek, mint irodalmi műfajnak, Horatius a megalapítója. Az ő epistolái szintén hexameterben írt csevegések (sermones), mint a satirák, s ezekhez sok tekintetben hasonlítanak is. Azonban míg a satirákban a költő a nagyközönséghez fordul és csak kivételesen Maecenashoz, az epistolákban rendesen határozott személyekhez intézi szavát. Ez a körülmény aztán befolyásolja az epistolák hangját is, mert az mindenekelőtt az illető személy egyéniségéhez, állásához vagy pedig a költőhöz való viszonyának mivoltához alkalmazkodik. Ha e költeményekből nem hiányzik is a humor, tréfa, gúny, mindezt csak mintegy fűszeréül használja a bennük megnyilvánuló emberismeretnek és magasabb világnézetnek, hiszen barátaihoz szól, kik előtt szívét-lelkét kitárja. — Az első könyv epistoláiban gyakoriak a személyes kérdések és erkölcsi fejtegetések, főleg társadalmi szempontból; természetesen hangot ad azoknak a bölcséleti problémáknak is, melyek Maecenas körében s általában kora művelt társaságaiban felmerülnek. Nem tartozik egyik bölcséleti iskolához sem, hanem mint Cicero, a legnagyobb római bölcselő, a különböző rendszerekből kiválogatja azt, ami természetének és meggyőződésének megfelel. Fiatalabb korában talán inkább óhajtotta

az epikureusok nyugalját, míg öregebb éveiben jobban lelkesedett a stoikusok szigorú tanaiért. A második könyv 3 hosszú epistolájában csakis irodalmi és művészeti kérdésekkel foglalkozott: főképen a Pisókhhoz intézett, utolsó, leghosszabb levél (476. v.) valóságos tárháza a jó tanácsoknak és szabályoknak általában a költészetre s különösen a drámára, továbbá a költő hivatására, kiképzésére és tanulmányaira vonatkozólag, ezért kapta e levél később az *Ars poetica* nevet. — „Az élet és művészet által egyaránt kiművelt költemények ezek, melyekben a római költészet tetőpontját érte el. A római praktikus érzéke a legtisztább idealizmussal lép itt föl és éppen oly sikerült, mint finom módon a nézetek és tapasztalatok egész gazdagságát tárja elénk, melyeken minden későbbi kor épült és gyönyörködött“ (Düntzer).

III.

Horatius már életében élvezte a dicsőséget, mert — mint ő maga mondja — a mellette elhaladók ujjal mutatnak reá, Róma lantosára. Az utána következő nemzedék pedig elfogadta a Kr. u. első században élt Quintilianusnak, a nagyműveltségű írónak ítéletét: „A lírikusok körül csaknem egyedül Horatius méltó az olvasásra; mert olykor felszárnyal, telve van kedvességgel és bájjal s igen szerencsés merészséggel használja a változatos képeket és kifejezéseket.“ A római költők (Ovidius, Persius, Caesius Bassus, Iuvenalis, Papinius Statius) utánozták s a kritikusok (Valerius Probus, Pomponius Porphyrio) magyarázták, sőt Vergiliusszal együtt iskolai auctorrá lett s így bekövetkezett tréfás jóvendölése, hogy költeményei a fiúkat a külvárosi iskolákban elemi ismeretekre fogják tanítani. Még a Kr. u. IV. század legjelentékenyebb és legtermékenyebb költője: Prudentius Clemens, a „keresztény Horatius“ is érezteti hatását a napszakokra írt hymnusaiban és vallásos balladáiban.

A középkorban a bálványozott Vergilius mellett is foglalkoztak Horatiusszal. Mutatja ezt a több mint 250 kódex, melyekben költeményei fennmaradtak, továbbá az ethikai vonatkozású satiráiból és epistoláiból összeállított sententiák. Ez érthető is, mert Horatius pogány költő volt ugyan, de hitt az isteni gondviselésben és megvolt az a jámbor hite, hogy a tisztalelkű embert, bárhová jusson is, megvédi ártatlansága; mélységesen tisztelte atyját, hűséges jóbarát volt; hazaszeretetre és az ősök erényeinek követésére lelkesített; hirdette, hogy nem a vagyon teszi az embert igazán boldoggá; meglátta az élet örömeit és szépségeit, de azok élvezetében iránytűje az arany középút (*aurea mediocritas*) volt. Azt hirdette, hogy a jövőn, mivel az istenség bölcsen elfödte annak kétes folyamát, ne aggodalmaskodjunk, hanem a ránszabott életidőt töltsük lelki derűtségben; tehát ne csüggedjünk el a balsorsban, de viszont legyünk készen a szeszélyes szerencse minden változására, még a Damokles-kardként fejünk fölött lebegő kikerülhetetlen halálra is. Ezzel a páratlan életböleselettel, ezekkel az okos életelvekkel Horatius az örök emberinek, a *humanumnak* volt a költője.

Nem csoda tehát, hogy mikor a humanizmus kora, a renaissance, tudományban és művészetben visszatért az antik világhoz, Horatius új életre támadt s hatásában még Vergiliust is felülmúlta. Különösen lírá-

jával az *Ars poeticá*-jával termékenyítette meg az európai nemzetek irodalmát. Nemesak fordították, magyarázták, hanem a legnagyobb költők is utánozták; így az olaszoknál Dante, Petrarca, Ariosto, Carducci; a franciáknál Malherbe, Rénier, Molière, Boileau, Racine, Voltaire, Rousseau, Chénier, Musset; az angoloknál Pope, Milton; a németeknél Klopstock, Lessing, Herder, Goethe, Schiller, Platen. — Csakhamar az iskolákban is meghonosodott.

Hazánk művelődéstörténetében Horatiusnak megkülönböztetett helye van. Más klasszikus írók is hagytak több-kevesebb nyomot irodalmunkban, de oly közvetlen hatást egy sem gyakorolt, mint Horatius. Már a XVII. században fordítja Tasnádi Péter és utánozza Rimai János. A XVIII. század utolsó negyedében megindult magyar irodalmi újjászületésnek pedig egyik vezérsillaga Horatius. Őt fordították, őt követték nemcsak szabad utánzatokban, hanem sokszor még külsőségekben is, az ő elveit hangoztatták önálló költeményekben az ó-klasszikai iskola úttörői: Baróti Szabó Dávid, Révai Miklós, Rajnis József; az igazi klasszikus szellem képviselője: Virág Benedek, a magyar „Horatius”; valamint a klasszikus óda legnagyobb mestere: Berzsenyi Dániel, aki mintaképét érzelmeinek hevével és fantáziájának merészségével még felül is múlta. De Horatius a klasszikus iskola határán túl is nyomokat hagyott báró Orczy Lőrinc, Kiss János, Vitkovics Mihály, Pázmándi Horváth Endre, Verseghy Ferenc, Bacsányi János, Kölcsey Ferenc és Kazinczy Ferenc költészetében; sőt ez utóbbi még a nyelvújítás jogos voltát is az *Ars poeticá*-ból bizonyítja. Vörösmarty, Petőfi, Arany, Tompa és Lévy költeményeiben is találunk Horatiusra emlékeztető helyeket. Petőfiről tudjuk, hogy kedves Horatiusának verseit patrontáskájában magával vitte és azokat szavalta. A legújabb kor költői közül Gyulai Pál „Horatius olvasásakor” e. ódájában hazafias fájdalmára a római költő gyönyörűen jellemzett költészetében talál vigasztalást. Babits Mihály is érezteti Horatius ihletét. — Mi sem mutatja jobban a római és magyar szellem közötti rokonságot, mint az, hogy apáinknak, kiknek hivatalos és társadalmi érintkezésében az ú. n. konyha-latin nyelv csaknem egyforma helyet foglalt el a magyarral, Horatius mindenkor a legolvasottabb költője volt; még a művelt hölgyek is szótár nélkül olvasgatták. Böles mondásait és gyakorlati életszabályait nemesak idézték, hanem követték is: a Martinoviefs-féle összeesküvés miatt elítélt Hajnóczy Józsefnek, mikor a vérpadra lépett, Horatius ama felséges szavai nyújtottak enyhülést, hogy az igazságos és állhatatos férfiút a világ összeomlása sem rendíti meg; Deák Ferenc, a haza bölese, kinek életelvévé vált az arany középút, Horatiust halálos ágyán is olvasgatta; gróf Tisza István parlamenti beszédeiben is fellelhetők a horatiusi költészet aranymondásai. A gimnazista diákkor nyolcadosztályos latin óráinak verejtékes szellemi gyönyörűsége évek múlva is felidézi Horatius nevét s eszébe jut, hogy valamikor szótárlapozgatás közben bogozgatta fiatalos lendületű epodusainak, elmés satiráinak, a latin verselés ötvösművészetéről tanuskodó carmenjeinek és böleselkedő epistoláinak értelmét.

Horatius behatolt a zene birodalmába is. Magának a költőnek szerzeményeiről vagy az ő korabeli dallamokról nem tudunk, de annál több emlékünks van a középkori gregorián-korszakból és különösen a

XVI. századból az olasz Pesentus (frottola), Tritonius, Hofhaimer, Michael, Olthof és különösen a nagy németalföldi Orlandus Lassus megzenésítésében. A sapphoi versszak pedig a francia hugenották vallásos énekei útján, Szenczi Molnár Albert közvetítésével, a magyar protestáns egyházi népénekekbe is átszivárgott. A XVIII. és XIX. századnak Horatius megihlette zeneszerzői közül figyelemre méltó Hahn, Fleming és a romantikus irány legjelentékenyebb mestere: Loeve Károly. Az idegen szerzők mellett kiváló helyet foglalnak el a hazaiak is. A XVI. században Joannes Honterus, a XVIII-ban Illyés István, a XIX-ben Pálóczi Horváth Ádám. Az ő egyszólamú dallamából legújabbban Kodály Zoltán alkotott remek vegyeskart, Wagner József pedig, maga is több kedves Horatius-dal szerzője, kiadta Horatius megzenésített dalainak gyűjteményét.

Hogy Horatius hatása ma, születésének kétezredik évfordulóján is eleven, mutatják a különböző egyesületek és iskolák ünnepei, valamint a Horatiusról megjelent cikkek, köztük Kosztolányi Dezsőnek Levele Quintus Horatius Flaccushoz, kedves és dicső költőtársához. Egyszersmind levele elé ikatta a carmenek három első könyvének epilógusát, melyben a latin költő büszke öntudattal zengi halhatatlanságát s melyet ő, „a magyar költő, Pannonia nyelvére bátorkodott tenni“:

Emléket hagyok itt, mely ércnél maradandóbb
s a királyi gúlák ormánál magasabb,
éhes záporosó, bamba-dühös vihar
el nem döntheti ezt, állja a végtelen
évek hosszú sorát s a rohanó időt.
Meg nem halhatok én. Azt, ami bennem a jobb,
sír se földheti már: átnövök az Időn,
nőve hírben, amíg a Capitolium
szent lépcsőire hág Pappal a néma Szűz.
S zengik majd, hol a gyors Anfidus elzuhog
s gyérvízű Dannus földművelők népén
országolt, hogy aki semmiből égre tört
én szabtam görögök mértékére latin
verseket legelőbb. Büszke lehetsz te rám,
adj hát érdememért Delphi-babért nekem
s légy kegyes, koszorúzd, Melpomené, hajam

Kiadásért felelős : Kucsera Rezső.

22497. — Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest. (Felelős : Thiering Richárd.)

